

Kiskúti források

A Kiskúti csárda ikonikus vendéglátóhely volt Veszprém történetében. Márkusné Vörös Hajnalka főlevéltáros helytörténeti anyagaiból kiderül, a kirándulásra mindig alkalmas Betekints-völgy távoli hajlatában, a dombok széltől védett lábánál, szép környezetben fekszik az egyik legromantikusabb kerthelyiséges vendégfogadó, a Kiskuti Csárda. Közkedveltségét annak köszönhetette, hogy a csárda volt a Betekints-völgy, a Gulyadomb, a Tekeres-völgy és csatári túraútvonalak kiindulópontja és pihenőhelye. Az 1830-as években Zsidócsárda néven ismert kocsmá nevével feltehetően a mellette épített forrás medencéjéről, a „kiskút”-ról kapta. [1.] Ez a Kiskút nevű forrás komoly szerepet kapott Veszprém vízellátásában.

Bolgár Mihály piarista szerzetes hosszú ideig vizsgálta Veszprém város vízellátásának lehetőségeit. Ennek a munkának a során a város bel- és külterületén is komoly mennyiségi és minőségi méréseket és elemzéseket végzett az ismert kutak és források vize tekintetében. Az elemzésekből megállapította, hogy a város lakott területén lévő talajvízkutak olyannyira szennyezettek, illetve csekély hozamúak, hogy azokból lehetetlenség megoldani a város vízellátását. Javaslatára szerint a város környéki források vizét összegyűjtve és a városba vezetve a jó minőségű forrásvízzel „félmillió lakosú várost is el tudnának állandóan látni.” A városi vízellátás tervezése során Bolgár Mihály tapasztalatait is figyelembe vették. Vizsgálódásai eredményét elsőként Veszprémi Független Hírlapban publikálta 1893-ban. Az újság 1893 május 3-i számában így írt: „A csatári szőlőktől a jutasi pusztáig 28 helyen tör elő a víz a föld alól kisebb nagyobb forrásokat alkotva. – Legdúsabb valamennyi között a Séd vad árka Csatárnál, mely az

ugyanott fakadó más forrásokkal együtt több mint 100 liter vizet szolgáltat másodpercenként. Nem sokkal gyengébbek az aranyosvölgyi források 40-70 liternyi vízbőséggel. **A kiskúti csárda tőzomszédságában a réten eredő források 20-30 liter s végül a fejesvölgyi 8-16 literes források bármelyike egymaga is képes lenne Veszprémet állandó és bő vízzel ellátni.**” [2.]

A Kiskúti források esetében a Bolgár Mihály általi mérések 16 l/s körüli hozamot jelentettek. A *Veszprém meteorológiai viszonyai és kútvizeti* című összefoglaló munkájában megállapítja: „A kiskúti forrás a Séddelel párhuzamosan haladó Veszprém-völgy baloldalán fakad; e terület vizét a papod-bakonyi hegyláncól kezdve a márkói országúttal párhuzamos irányból nyeri. Vízüvidékének csak a legfelsőbb részét borítják erdők, a legnagyobb rész szántóföld és legelő. A terület vékony humusszal van fedve, alatta vastagmurva réteg és dolomit sziklával. (...) Mivel tehát nevezett források (Fejesvölgyi és Kiskúti források) a városhoz való közelségük, mint magassági fekvésük, vizük elégséges és állandó mennyisége s hőfoka miatt a célnak legjobban felelnek meg: egyedül ezek voltak kombinatióba vehetők.” [2.]

Bolgár Mihály javaslata a város vízellátását tervezők között is elfogadásra talált, így az 1894. június 14-én elkészült *Műszaki leírás Veszprém város vízvezetékéhez* című dokumentumban már a város fő vízbázisaiként a Fejesvölgyi és a Kiskúti források szerepeltek. A műszaki leírás 2. *Vízminőség* című fejezetében a tervező összehasonlítja a lakott területen lévő Úrkúti, Völgyi-kúti, valamint a be nem épített területen lévő Fejesvölgyi és Kiskúti források vízminőségét. Az összehasonlítás egyértelműen a be nem épített területen lévő források javára dönt. A Kiskúti források minőségére nézve a következő megállapításokat teszi: „...az általunk tervezett két forrás be nem épített területen fekszik, és bár a kiskúti forrásban lévő összes szilárd részek mennyisége a megengedett határt felülhaladja, a szilárd anyagok ásványi eredetűek lévén, e hátrány azon előny mellett, hogy vizük fertőzve nem leend a lakott területeken földre szivárgó és az egészségre káros szerves anyagoktól, számba nem vehető. Annyival is inkább, mert a két forrásvíze egyesítették és a fejes-völgyi forrás víze a megengedett szilárd részekenél kevesebbet tartalmazván, ez által a kiskúti forrás víze quasi hígítatik.” A vízhozamok tekintetében megállapították, hogy „hogy a számos rendelkezésre álló forrás közül a célnak legjobban megfelelnek a fejes-völgyi és kiskúti források, melyek összesen: 22,23 liternyi vizet adnak másodpercenként.” [2.]

Így tehát Veszprém város vízellátásának vízbázisát a városi vízmű üzembe állításakor 1896-ban a Kiskúti források mellett az ún. Fejesvölgyi források adták. A Kiskúti források területét meg kellett vásárolni a városnak annak érdekében, hogy a vízvezeték építési munkálatok elkezdődhessenek. Ennek érdekében a Veszprémi Hírlap 1895. október 6-i számában a következő cikk jelent meg: „folyó hó 31-én lesz a városi közgyűlés megtartva, amely hivatva lesz intézkedni a vízvezetékhez szükséges telkek megvétele, főképp pedig a forrásterület megszerzése iránt, mert a Kiskúti csárdánál meg kell venni az egész forrásterületet és azt több helyen meg kell nyitni, hogy így elégséges víz nyerhető legyen. Ez körülbelül 4000 forintba fog kerülni. Minthogy eme fontos kérdésben csak akkor hozható határozat, ha a képviselőknek legalább fele megjelenik a közgyűlésen, igen kívánatos volna, hogy mentül többen jelen legyenek azon, nehogy az érdeklődés hiánya miatt a vízvezeték ügye még további késedelmet szenvedjen.” A közgyűlés természetesen ebben az októberi időpontban nem volt határozatképes, így a döntés december elejére húzódott. Az 5140 négyszögöl rétet négyszögölenként 80 krajcárért vásárolta meg tehát a város azzal a fenntartással, hogy amennyiben a területet még bővítésre szorul, akkor a további adás-vételnek sem lesz akadálya. [2.]

Ahhoz, hogy a forrásvíz kinyerhető, és eljuttatható legyen a gépházhoz, mindenekelőtt gondoskodni kellett a forrás foglalásáról. A forrás foglalását a következőképpen tervezeték megvalósítani: „A forráscsoportok vizének gyűjtésére azok megfelelő pontjain szükség szerinti méretű cementfalazatú téglakna van tervezve, szám szerint két darab úgy, mint a kiskúti és fejes-völgyi forráscsoportoknál, melyeknek célja a forrásvízek összegyűjtése. Ezen aknáknak a víz fel fog emelkedni és saját esése folytán vezetetik agyagcsöveken egy gyűjtőkútba, mely a fürdő-utca Séd folyó felőli végén lévő tisztásra vezetetik, szintén téglából cementbe rakva.” A forrás vizét a Nagy Gépházig lefektetett kőagyag csövekkel juttatták el a szivattyútelepig. [2.]

A KISKÚTI FORRÁSOKGYŰJTŐAKNAJA

A vízbázis egészen az 1950-es évekig megfelelően működött, azonban a vízbázis, illetve az onnan induló vezetékek felújítása 1958-ra vált sürgető feladattá. A vízmű jelzi a városi tanácsnak, hogy „a Kiskúti-, a Lampert- és Unger -forráscsoporttól a Gépházig tartó gravitációs vezeték több helyen meghibásodott, a régi kőagyag csövekbe benőtt gyökérszövet vízvesztést okoz, esőzésekor a bejutó csapadék szennyezést okoz. Célszerű lenne nagyobb átmérőjű gravitációs vezeték lefektetése, ami vízhozamnövelő és szennyeződésgátló lenne. Egy ilyen pörgetett betoncsövekből készített, nagyobb méretű vezeték építési költsége kilométerenként 200-250 ezer Ft lenne, amiből 3 km-t kellene lefektetni.” A városi tanács a legsürgősebbnek ítélt munkákat is meghatározza a szükséges költségekkel: „Kiskúti-vízmű belső védőterületének a Séd felőli oldalán kerítés készítése és az Unger-völgyből jövő gravitációs vezeték aknájától a Sédig túlfolyó vezeték készítése (25 ezer Ft). Unger forrásoktól jövő vezeték Kiskúti védőterületen lévő szakaszának átépítése eternit nyomócsőre (40 ezer Ft)” [2.]

Mivel a források hozama csökkenő tendenciát mutatott, illetve a vízigények jelentősen nőttek a XX. század második felében, ezért szükségessé vált a területen egy fúrt kút kialakítása. A 120 m-es Kiskúti-kút 1975-ben létesült a források mellett. Ez a fúrt kút jelenleg tartalék vízbázisként bármikor üzembe helyezhető.

A forráscsoportoktól induló egykor használt gravitációs vízvezeték aknái ma is láthatóak a Séd partján.

Irodalomjegyzék:

[1.] www.Vp7nap.hu

[2.] Kovács Győző –Laki P.: Csöbe terelt források, avagy vízkérdések és válaszok